

ОДНОС ИЗМЕЂУ ПРАВА НА ПЕТИЦИЈУ И НАЧЕЛА ОДШТЕТНОГ ПРАВА

Уставом Републике Србије, у члану 56, јемчи се право на петицију, као и да нико не може да трпи штетне последице за ставове изнете у петицији или предлогу, осим ако је тиме учинио кривично дело. У супрот томе, фундаментално начело одштетног права и Закона о облигационим односима налаже да је онај ко другоме проузрокује штету дужан да је накнади. С обзиром на све већи значај који право на петицију има у модерном друштву, посебно у контексту доношења Закона о заштити узбуњивача, те да су се у пракси појавили примери у којима су ове две правне теме дошле у додир у случају када се правом на петицију проузрокује, пре свега, нематеријална штета, овај рад иде за тиме да објасни како помирити концепт права на петицију и основне поставке одштетног права.

Најпре, у раду се излаже шта се све може сматрати под петицијом (па ће се за потребе овог рада под петицијом подразумевати захтеви, предлози упућени државним органима, као и кривичне пријаве и слични поднесци), након чега се разматра дилема да ли је за остварење основних идеја одштетног права односно досуђивање накнаде штете, када се штета проузрокује ставовима из поднете петиције, неопходна правноснажна кривична пресуда којом је потенцијални штетник оглашен кривим за неко кривично дело или је до истог резултата могуће доћи на други начин.

Наиме, у савременим правним системима, доказивање кривичних дела, тј. да је конкретно лице извршило неко кривично дело, могуће је само путем правноснажне судске пресуде кривичног суда, којом је дотично лице оглашено кривим за односно кривично дело, с обзиром да парнични судови, пред којима се воде парнице за накнаду штете, нису надлежни да суде потенцијалним учиниоцима кривичних дела.

У вези са тим, приликом разматрања овог питања, биће речи о једном предмету који се појавио пред Трећим основним судом у Београду у коме тужилац, као директор једне гиманзије, потражује накнаду нематеријалне штете за ставове које је његова колегиница

изразила у својим петицијама, односно представкама, упућеним државним органима. Главна теза тужиоца била је да је тужена изгубила право на заштиту од штетних последица у смислу члана 56. Устава Републике Србије, јер су њени поступци садржали елементе кривичних дела, а тужена страна се бранила тиме да њена кривична одговорност није била утврђена правноснажном пресудом, јер кривични поступак уопште није ни покренут.

У склопу наведене анализе, биће објашњени аргументи који потврђују да постојање овакве пресуде није неопходно, те да је на други начин, у парничном поступку, могуће помирити право на петицију и право на накнаду штете. На тај начин ће овај рад отворити и питање овлашћења парничног суда да, за потребе доказног поступка у парници ради накнаде штете, утврђује постојање кривичног дела као претходно питање, што ће довести до кратког прегледа разлога и услова за давање овог овлашћења парничном судији, који би с тим у вези био обавезан да сагледа све околности конкретног случаја и, на основу тога, донесе одлуку о постављеном одштетном захтеву.

Тим поводом, аутор рада ће образложити став да је, поред наведених аргумената, ипак неопходно да се на изричит и уједначен начин регулише могућност или пак дужност парничних судова да утврде кривично дело, што ће отклонити и наведену дилему у контексту када се нематеријална штета проузрокује коришћењем представке, кривичне пријаве или правних средстава уопште.

Наредни проблем који би могао да искрсне када се постави питање накнаде нематеријалне штете која је проузрокована петицијом и који ће бити објашњен у овом раду јесте и утврђивање тзв. претежнијег интереса у конкретном случају.

Наиме, у јавном је интересу да грађани, користећи правна средства, указују државним органима на повод за предузимање мера из њихове надлежности и с тим у вези да је учињено кажњиво дело (прекршај, привредни преступ, кривично дело, дисциплински преступ).

Са друге стране, приватни је интерес грађана да буду заштићени од злонамерног узнемиравања услед очигледно неоснованих оптужби, које може повредити њихово право на приватност или пак право на част и углед.

Стога је питање накнаде нематеријалне штете у овим предметима додатно осетљиво па ће у раду бити приказано како судови „вагају“ по принципу претежног интереса и утврђују да ли је претежнији интерес да државни орган буде обавештен о кажњивом делу или да се у поједином случају неко неосновано осумњичи за кажњиво дело.

Наведени приступ биће анализиран на случају који се појавио пред Апелационим судом у Новом Саду, када је тужилац, запослен у МУП-у на пословима сузбијања привредног криминала, поднео одштетни захтев, јер је тужени уложио притужбу на његов рад.

На крају рада, биће анализирани наведене поставке у контексту права грађана на критичко мишљење, као и у светлу одредбе Закона о облигационим односима - да суд неће досудити накнаду нематеријалне штете, ако би то било противно њеној природи и друштвеној сврси, која има посебан значај када се сударају право на петицију и право на накнаду штете проузроковане коришћењем тог права.